

CZU: [341.2 + 341.4]:30

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.5113049>**STATUL RACKET. STUDIU SOCIOJURIDIC***Andrei PÂNTEA**, *Serghei PÂNTEA***Universitatea de Studii Europene din Moldova*

Statul racket este categoria juridică și fenomenul cu același nume, care desemnează societatea în care entitățile publice sunt influențate de racket și care funcționează după „principii” de racket. Studiul analizează categoria remediilor în dreptul comparat și urmărește identificarea acestora, în vederea asigurării respectării angajamentului de a adopta acele acte normative care sunt necesare eliberării instituțiilor și prevenirii repetării unor asemenea precedente.

Cuvinte-cheie: *stat, justiție, racket, infracțiuni, criminalitate, jurisprudență, RICO.*

THE STATE AS A RACKET. A SOCIO-LEGAL STUDY

This study argues that the *state as a racket* is both a legal category and a phenomenon, which designates a society where public entities are influenced by the racket, and it acts according to the “principles” of the racket. The study analyses the category of remedies and aims to identify them in the comparative law, in order to ensure compliance with the commitment to adopt the legislation that is necessary to recover the institutions and prevent such patterns.

Keywords: *state, justice, racket, crimes, jurisprudence, RICO.*

*Luna aceasta am cumpărat o republică...**G.Papini. Gog, 1931***Introducere**

În romanul satiric *Gog*, acum 90 de ani, Giovanni Papini relatează alegoric: „Am avansat un oarecare număr de milioane republicii și, în plus, le-am fixat președintelui, tuturor miniștrilor și secretarilor lor o leafă dublă față de cea pe care o primeau de la stat. Aceștia mi-au dat ca amanet, fără știrea poporului, vămile și monopoliurile”. În iunie 2019, într-o altă republică latină, un Parlament reprezentat de 61 de deputați, dintr-un total de 101, în temeiul art.47, art.121 din Legea nr.797/1996 *pentru adoptarea Regulamentului Parlamentului*, după caz, art.2 din Constituție, aproba hotărârile cu nr.39, 42 și 45. Acestea vor fi identificate în consecință de contemporaneitate prin denumirea generică *recunoașterea caracterului captiv al statului* și cea de *condamnare a tentativei de uzurpare a puterii de stat*.

Așadar, forul legislativ al Republicii Moldova a conștientizat formal și a calificat politico-juridic starea cunoscută atât rezidenților și cetățenilor, cât și, într-o pondere considerabilă, organismelor internaționale și statelor-parteneri. Legiuitorul se exprimă direct, clar și totodată concis, cu trimitere la declarația secretarului general al Consiliului Europei din 2015, la cele ale Parlamentului European cu referire la Republica Moldova și care trebuie tratate în sistem. S-au dat aprecieri privitor la forța și efectele juridice ale actelor adoptate, la consecințele asupra condiției persoanelor fizice și juridice*, oportunitatea formei și plenitudinea substanței. Însă, de importanță principială este că vor rămâne pentru totdeauna dovada neputinței statului de a-și îndeplini funcțiile elementare, recunoscut de forul cel mai înalt reprezentativ și de decizie.

La doi ani de atunci, timp în care s-au mai produs exerciții electorale și evenimente, subiectul condiției autorităților publice, justiției și deplinătății funcțiilor statului Republica Moldova continuă să fie de actualitate.

* *Notă:* Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr.42/2019 recomandă tuturor cetățenilor Republicii Moldova să denunțe încălcările drepturilor lor legitime la Curtea Europeană a Drepturilor Omului. Hotărârea Parlamentului nr.39/2019 constată și denunță de asemenea: 1) regimul oligarhic, condus de Vladimir Plahotniuc, care se face vinovat de controlul ilegal și anticonstituțional exercitat asupra Procuraturii Generale, sistemului judecătoresc, Centrului Național Anticorupție, Autorității Naționale de Integritate, Comisiei Electorale Centrale, Serviciului de Informații și Securitate, Băncii Naționale a Moldovei și asupra altor autorități care trebuie să funcționeze în mod autonom, independent de factorul politic, fiind monitorizate în mod democratic; 2) Partidul Democrat din Moldova, sub conducerea lui Vladimir Plahotniuc, care acționează permanent ca un partid de expresie totalitară, folosindu-se în mod ilegal de banul public în promovarea proiectelor proprii, de instituții, de funcții și pârghii represive pentru intimidarea și eliminarea oponenților politici și aplicând coruperea politică prin diverse mecanisme de șantaj și mituire; 3) corupția endemică – principalul pericol pentru libertatea, siguranța și bunăstarea Republicii Moldova și ale cetățenilor ei; 4) situația extrem de gravă în domeniul justiției, al garantării și protejării drepturilor omului și o profundă deteriorare a standardelor de bază la capitolul drepturi și libertăți civile, inclusiv prin tratamente degradante, tortură, deportări abuzive ale solicitanților de azil politic.

Deși aparent cedează în intensitate perioadei imediate de după iunie 2019, nu se poate afirma același lucru despre esență, rămasă aceeași. Importanța cadrului normativ în organizarea relațiilor sociale se înțelege de la sine, însă intervenția formală în legislație condiționează de cele mai multe ori rezultate iluzorii. Cu toate acestea, abordarea de sus - în jos, sau *top-down*, poate servi punct de pornire propice pentru proiectarea viziunii, formularea obiectivelor și a traiectoriei optime în îndeplinirea fidelă a dezideratului. Pentru scopurile unei cercetări științifice nu vom face cazuistică, deși exemple întru susținerea declarațiilor amintite mai devreme sunt din abundență, ci ne vom concentra pe experiența identificată în dreptul comparat, care poate fi valorificată și se integrează în angajamentul de a adopta legislația necesară eliberării instituțiilor de racket și prevenirii repetării unor asemenea precedente.

Rezultate și discuții

În condițiile în care orice intruziune nefirească în corpul viu este anormală, nu îi este proprie și contravine naturii acestui corp, prin urmare este într-o formă sau alta dăunătoare, cu atât mai mult aceasta este adevărat în măsura în care îi parazitează. Aplicarea acestui principiu se exprimă cel mai bine în sensul în care entitățile publice au fost și continuă să fie influențate de racket și care funcționează după „principii” de racket. Aici nu ne referim la conceptul politic și sociologic privind monopolul statului asupra violenței și forței coercitive, dar la fenomenul alternativ, prin care autoritățile pretind că oferă protecție [1, p.171], așa cum a observat Ch.Tilly, în sensul rău-intenționat al cuvântului. În acest din urmă caz, avem în vedere exploatarea statului și prerogativelor de putere publică în scop și prin tipare de activitate infracțională. Prin urmare, după noi, o astfel de ipoteză evocă existența unui fenomen ce depășește înțelegerea comună a unor fapte ilegale-tip sancționate de legislația penală, proporțiile acestuia nefiind pe deplin elucidate, iar efectele și consecințele – evaluate complet.

Dacă statul a fost cu adevărat capturat, atunci trebuie să atribuim acestui fenomen denumirea care îl caracterizează cel mai bine și cu care se identifică în mod natural. Pe cale de consecință, în urma examenului analitic am constatat că, anterior, au fost expuse diferite calificative mai mult sau mai puțin științifice pentru a desemna într-o formă sau alta această categorie și fenomen, precum sunt cleptocrația, statul paralel, statul infractor, statul mafie, „deep state”, statul eșuat și chiar kakistocrație. Cu toate acestea, având în vedere particularitățile categoriei și fenomenului, propunem denumirea de stat racket, pe care o considerăm esențială, cu precădere contextului național.

Apreciem că, în principal, anume această noțiune se caracterizează prin conținut juridic, în al doilea rând – prin plenitudine față de calificativele și categoriile enumerate mai devreme, precum și pe motiv că doar într-un stat racket în care își desfășoară activitatea infracțională participanții la o astfel de asociere există premise și condiții pentru privatizarea legitimității cu care sunt investite autoritățile publice, a înseși autorităților publice și justiției, și pentru transformarea racket-ului în „doctrină”.

Formele esențiale de manifestare ale fenomenului pot fi variate și cuprind *inter alia*: tranzacționarea primitivă a funcțiilor de răspundere de primă importanță; remunerarea paralelă ilicită „instituționalizată”; proliferarea, protecția și favorizarea infractorilor; folosirea infrastructurii, capacităților logistice, informaționale și de altă natură în scop infracțional; înlăturarea obstacolelor și reglarea „afacerilor” infracționale dintre grupurile de infractori concurente prin aplicarea prerogativelor de putere publică; colectarea datoriilor și a plăților presupus datorate de către reprezentanții organelor de ocrotire a normelor de drept în interes propriu sau al terților; extorcarea mijloacelor financiare, serviciilor, bunurilor și a oricăror alte avantaje; urmărirea penală a investitorilor; tăcerea și inacțiunea ca formă de manifestare a unei variațiuni de „omertă” corporatistă; colectarea informațiilor despre viața privată și vulnerabilitățile funcționarilor în scop de presiune și șantaj; intimidarea, marginalizarea sau persecutarea persoanelor integre în scopuri infracționale; activitate infracțională prin intermediul subdiviziunilor într-o relație pe verticală, fie într-o relație interdepartamentală, pe orizontală; promovarea în funcție a persoanelor în scop infracțional după „principii” de apartenență la asociere; injustiție, în special demonstrativă, precum și impunitate; camuflarea prin „scurgeri de informații controlate” în sursele de informare în masă a unor informații neadevărate sau incomplete, în scopul de a discredita eforturile și autoritatea profesioniștilor integri; reflectarea tendențioasă a informațiilor în același scop; crearea de structuri paralele de stat pentru deservirea intereselor infracționale; obstrucționarea investigațiilor penale; exploatarea monopolurilor aparent „nobile” în scop infracțional; deturnarea reformelor și prejudicierea fondurilor publice; confuzie și incertitudine în politici, cadrul normativ, eludarea transparenței în procesul decizional; „legalizarea” faptelor infracționale și crearea de vulnerabilități legislative; emiterea hotărârilor „ilegale” în fapt și care contravin raționamentelor juridice, pentru prejudicierea iremediabilă a procedurilor judiciare; procurarea

legislației speciale, precum și alte fapte săvârșite sistematic, conturând în acest mod trăsăturile statului racket. Așa cum a indicat secretarul general al Consiliului European, Thorbjorn Jagland, la 10 august 2015, „acest stat capturat trebuie întors cetățenilor” [2], iar pentru a realiza acest scop sunt necesare instrumente, gândire ne-convențională și angajament.

Observăm că, potrivit noțiunii uzuale din dicționarul Cambridge, racket-ul este o activitate necinstită sau ilegală care generează bani, un mod de a obține un profit considerabil pe nedrept. Originea noțiunii se atribuie frecvent perioadei anilor 1560 – 1590, cu semnificație de „zgomot puternic”, „activitate necinstită” și „rentă exorbitantă”, și sunt deloc întâmplătoare având în vedere teoriile sociologice, juridice cu privire la stat și guvernământ, semnificații care au evoluat în timp.

Atragem atenția că atât tiparul de racket, cât și particularitățile juridice care îl caracterizează, desemnează mai degrabă un ansamblu de fapte reunite sub o denumire generică, decât o acțiune sau inacțiune în individualitatea sa. În Statele Unite ale Americii aceste fapte sunt reglementate de lege, adoptată în scopul de a suprima practicile, modelele și tiparele activității infracționale și de a oferi o protecție superioară persoanelor fizice și entităților juridice. În așa mod, în aspect comparat, *organizațiile influențate de corupție și racket*, ca faptă prescrisă de lege, constituie o categorie juridică complexă, de natură materială și procedurală. Aceasta reprezintă mai degrabă o formă a participației penale care poate implica entitatea publică, și nu reprezintă o incriminare sancționată de sine stătător. Totodată, această legislație îmbină și trăsăturile pluralității de infracțiuni, măsurilor de siguranță etc. Printre elementele principale care pot fi recunoscute bune-practici evidențiem standardul echivalent de probă ca și pentru infracțiunea predicat, inclusiv în partea care privește latura subiectivă; atragerea la răspundere a tuturor *participanților*; sancțiunea cu privațiunea de libertate de până la 20 de ani complementar sancțiunii pentru infracțiunile predicat; sechestrarea și confiscarea tuturor beneficiilor rezultate din infracțiuni; pedeapsa complementară obligatorie cu amendă în quantum triplu; constituirea temeiului de răspundere în acțiune civilă față de persoanele prejudiciate prin infracțiune (cu anumite elemente specifice), altele.

Așadar, Titlul 18 al Codului de legi al Statelor Unite ale Americii este dedicat crimelor și procedurii penale. Un loc aparte îi revine actualmente Capitolului 96, secțiunile §1961 – 1968, care reglementează domeniul *organizațiilor influențate de corupție și racket* [3]. Aceste prevederi sunt cunoscute sub denumirea de actul RICO, adoptat în 1970 prin *Legea privind controlul criminalității organizate*, și succedă Capitolul 95 dedicat racket-ului. În secțiunea §1961 alin.(4) se definește noțiunea de „întreprindere” [4] care include autentic orice persoană fizică, parteneriat, corporație, asociație sau altă persoană juridică și orice sindicat sau grup de persoane în fapt asociate, chiar *dacă fără personalitate juridică* (cursivul nostru). Prin tipar (model, practică – *n.a.*) de activitate de racket se înțelege oricare dintre actele materiale sau amenințare de săvârșire a două sau mai multe dintre cele peste 90 de infracțiuni cuprinse de secțiunea §1961 alin.(1). În scop de exemplificare vom menționa că în lista infracțiunilor indicată în secțiunea respectivă se include *inter alia* coruperea, extorcarea, răpirea, obstrucționarea justiției, vânzarea cetățeniei, traficul de ființe umane, practicarea ilegală a activității financiare, fraudă financiară, racket-ul, delapidarea, contrabanda cu țigarete. La alin.(5) este indicat că modelul de activitate sau practicile de racket necesită cel puțin două acte materiale, dintre care unul să fi avut loc după intrarea în vigoare a legii, iar ultimul nu mai târziu de 10 ani de la actul material anterior*, care nu include orice perioadă de ispășire a pedepsei cu închisoarea după comiterea acestuia. Autorul M.Rowan apreciază că la adoptarea RICO s-au urmărit trei scopuri principale exprimate în: reducerea impactului distructiv al crimei organizate asupra economiei americane, prevenirea infiltrării entităților legitime de către criminali și, în ceea ce privește victimele, oferirea de mijloace de compensare a prejudiciilor prin RICO civil [5, p.273]. Așadar, conchidem că legea are două laturi de bază, cunoscute generic sub denumirea de RICO penal și RICO civil.

Prevederile legislației Republicii Moldova, dimpotrivă, nu corespund într-un total spiritului timpului și necesităților sociale, din câteva motive principale: a) sunt doar o parte din întregul fenomenului ce constituie tiparul de racket, cu toate că nici această parte nu se caracterizează prin integralitate în specia sa; b) fenomenul impune existența unei asocieri și a tiparului (modelului sau practicilor – *n.a.*) infracțional pentru o perioadă de timp, care poate să nu prezinte în mod necesar și obligatoriu trăsăturile grupului sau organizației (asociației) criminale în sensul prevăzut de lege, dar care implică o răspundere mai aspră acolo unde o astfel de legislație există; c) fenomenul poate implica entitatea publică care să întrunească trăsăturile esențiale ale unei asocieri criminale și să fie mijlocul care să determine existența practicilor de racket, să îl favorizeze esențial, fie asupra

* *Notă:* se subînțelege că ar putea exista mai multe acte materiale, într-o perioadă mai lungă decât 10 ani.

acesteia să se răsfrângă efectele activității infracționale; d) entitatea publică poate fi scopul în sine al activității infracționale.

În aspect general, o încălcare RICO în Statele Unite impune existența (1) conduitei (2) unei „întreprinderi” (asocieri) (3) printr-un model (tipar, practici) (4) de activitate de racket [6]. În semnificația incipientă se conțura și înțelegerea punctată a faptului că acea conduită trebuie să afecteze comerțul și economia mai multor diviziuni politice. La întrebarea dacă autoritatea publică poate să cadă sub incidența legislației respective și dacă activitatea unei entități, precum departamentul sau inspectoratul de poliție, sau procuratura, sau instituția penitenciară, are potențialul de a avea un impact negativ asupra vieții economice a mai multor diviziuni politice, nu poate să se răspundă altfel decât afirmativ, atât în privința infracțiunilor predicat, săvârșite prin acțiuni, cum ar fi traficul ilicit de droguri, șantajul, coruperea, amestecul în înfăptuirea justiției, tragerea ilegală la răspundere penală, pronunțarea unei hotărâri contrare legii, fie prin omisiune, adică inacțiunea de a trage la răspundere penală infractorii sau de a îndeplini alte fapte ce intră în competență, precum și pericolul rezultat din tiparul infracțional.

Urmărind firul logic expus de M.Rowan, prin analogie, atât grupurile criminale sau organizațiile (asociațiile) criminale, cât și autoritățile publice, cum ar fi poliția, procuratura sau instanța de judecată angajate în activități care, atunci când sunt agregate cu infracțiuni comise de toți infractorii și de toate autoritățile publice, afectează negativ întreaga economie națională și rezultă în satisfacerea de interese economice, financiare și/sau politice. Însă, în condițiile realității naționale, această legislație ar putea fi adaptată necesităților și specificului local, nefiind ținută să preia modelul identic, adică limitându-se la activități cu impact economic și de comerț interstatal *stricto sensu*, eventual să atingă obligatoriu mai multe unități administrative. Cu toate acestea, chiar și în Statele Unite ale Americii, considerând specificul de orânduire politică, oricum conceptul a evoluat considerabil.

Anticipând eventualele critici, precum și că acest model ridică mai multe probleme de drept, vom menționa că un model RICO poate fi ajustat corespunzător pentru a trata punctat fenomenul și că în jurisprudența americană au fost atinse majoritatea întrebărilor pe care eventual le poate ridica un profesionist.

Astfel, în cauza *Statele Unite c. Freeman* [7], judecătorii din *circuitul 9*, de rând cu alte șapte instanțe de același nivel, au recunoscut că entitățile guvernamentale pot constitui o asociere în temeiul RICO [5, p.255] și că prevederile se aplică practic oricărui tip de întreprindere, atât nelegitimă, adică grupul sau organizația (asociația) criminale, cât și legitimă, cum ar fi un departament de poliție, un departament juridic. În Republica Moldova acesta ar fi cazul inspectoratului, procuraturii, judecătoriei, instituției penitenciare sau al oricărei alte entități publice. Totodată, în timp ce entitatea (întreprinderea) în sine nu este acționată în justiție, trebuie să se stabilească că a facilitat activitatea de racket și că asupra acesteia s-au reflectat consecințele activității de racket. Pentru scopurile unei astfel de legislații, întreprinderea, legitimă sau ilegală, reprezentând asocierea în fapt sau juridică, este organizația coruptă și influențată de racket.

Cu toate acestea, atunci când este aplicat la aproape orice tip de întreprindere, apare un fir destul de comun printre obiectivele RICO, care tind să se refere la instituții atât de mari și omniprezente în influența lor, încât puterea lor de a genera impact negativ asupra vieții cetățenilor este enormă [5, p.278].

În continuare, în cauza *Statele Unite c. Scotto* [8] judecătorii au confirmat desfășurarea activităților unei întreprinderi prin practici de racket atunci când: (1) infracțiunile predicat se comit în virtutea poziției subiectului în întreprindere, a implicării sau a controlului asupra afacerilor întreprinderii sau (2) infracțiunile predicat sunt legate de activitățile întreprinderii respective.

Mai departe evidențiem că, din punctul de vedere al sarcinii probei, standardul trebuie respectat, însă impactul acestui tip de legislație ar putea fi determinant pentru înfăptuirea justiției, având în vedere particularitățile unui proces cu asemenea instrumente.

Așadar, în primul rând, în cauza *Boyle c. Statelor Unite* [9] instanța a explicat că o astfel de asociere nu trebuie să aibă o structură ierarhică sau un „lanț de comandă”, deciziile pot fi luate ad-hoc și prin orice număr de metode etc. Aceeași jurisprudență apreciază că membrii asocierii nu trebuie să aibă roluri fixe și determinate, membrii diferiți pot îndeplini roluri diferite, în momente diferite. De asemenea, întreprinderea nu trebuie neapărat să aibă un nume, întâlniri regulate, cotizații, reguli stabilite, proceduri disciplinare sau ceremonii de inițiere. În timp ce asocierea trebuie să funcționeze ca o unitate continuă și să existe suficient de mult timp pentru a urma o conduită, nimic nu exceptează de perioade de pauză acea întreprindere, ai cărei asociați se angajează în activități punctate. Totodată, legislația nu se limitează la asocieri ale căror infracțiuni sunt sofisticate, diverse, complexe sau unice. Judecătorii din *Boyle* constată că „*un grup care nu face altceva decât să*

se angajeze în extorcare prin mijloace de modă veche, nesofisticate și brutale, poate să cadă sub incidența prevederilor". În aceeași ordine de idei, judecătorii din cauza Freeman au confirmat că, chiar dacă actele predicat îmbracă o singură schemă, aceasta nu reprezintă un argument că nu pot să constituie un model (tipar, practici – *n.a.*), deoarece două acte materiale identice pot constitui un model de activitate de racket. Totodată, în jurisprudența *Statele Unite c. Rastelli* [10] s-a afirmat că nu există nicio cerință și nici nu trebuie să se demonstreze că fiecare participant la o astfel de asocieră conspiră *direct cu fiecare alt membru* și că acesta nu trebuie neapărat să cunoască identitatea tuturor conspiratorilor, și nici toate detaliile conspirației, nici să fie de acord cu ceilalți participanți, ci trebuie să se demonstreze că *coparticipantul avea cunoștințe despre natura esențială a planului* (cursivul nostru). Așadar, nu vom avea nevoie de mai multe informații cu privire la cunoașterea de către un conspirator a *întreprinderii* decât în ceea ce privește cunoștințele despre complotul general, adică este suficient să cunoască natura generală a *întreprinderii* și să știe că acesta se extinde dincolo de rolul său individual.

În al doilea rând, în ceea ce privește cerința de continuitate, judecătorii cauzei Freeman au reamintit că actele tiparului de racket reprezintă, întâi de toate, o amenințare a continuării activității infracționale și necesită o argumentare alternativă a faptului că: (1) faptele fac parte dintr-o asocieră pe termen lung care există în scopuri infracționale sau (2) că reprezintă un mod regulat de desfășurare a activității legitime în curs, sau (3) că sunt un mod regulat de desfășurare sau de participare la o *întreprindere* continuă și legitimă [7]. De aceea, judecătorii concluzionează că „continuitatea” este atât un concept închis, cât și un concept deschis, care se referă fie la o perioadă închisă de conduită repetată, fie la o conduită anterioară care, prin natura sa, se proiectează în viitor ca o amenințare de repetare. În primul caz se poate demonstra continuitatea dovedind o serie de infracțiuni predicat conexe care se extind pentru o perioadă substanțială de timp. Răspunderea pentru conduita criminală pe termen lung depinde, de asemenea, dacă este demonstrată amenințarea continuității, care se poate proiecta în viitor. În plus, așa cum afirmă judecătorul Scalia, ar fi absurd a se afirma că câteva luni ale tiparului de racket sunt gratuite și nu implică răspunderea.

În al treilea rând, cu referire la elementul subiectiv, instanța din Boylan [11] a apreciat că RICO nu impune o demonstrație peste nivelul necesar infracțiunilor predicat. Totodată, în cauza Scotto [10] s-a indicat că nu este necesară nicio „*intenție specifică*” de a se angaja într-un model ilegal de racket și că nu există niciun motiv de a crede, fie din circumstanțe sau din doctrina generală a dreptului penal, că quantumul de *mens rea* necesară pentru o condamnare la o conspirație sancționată de RICO ar trebui să fie diferită sau mai mare decât cea necesară pentru o infracțiune predicat. Mai mult, în cauza Freeman s-a indicat că nu este necesar ca întreprinderile și infracțiunile predicat să urmărească un interes economic, ci, mai degrabă, ele necesită alternativ un mobil economic fie pentru întreprindere, fie pentru actele predicat. Acest aspect îl considerăm determinant în eventualitatea în care coroborăm scopul legislației urmărit în sens îngust în contextul probatoriului în cauze concrete.

În al patrulea rând, referitor la dubla răspundere cunoscută în sistemul de drept comun ca *double jeopardy* și având corespondentul *non (ne) bis in idem* în sistemul continental, contestate în special pe motiv de dublă urmărire, alegațiile de neconstituționalitate au fost respinse cu diferite ocazii. De principiu, în cauza Boylan Curtea de Apel a argumentat că cele două norme nu prescriu același act material și pun în aplicare diferite scopuri legislative. Mai mult, în cauza Freeman instanța a stabilit că natura infracțiunii și probele sugerau existența unei *amenințări distincte* (cursivul nostru) a activității de racket pe termen lung, analogic cauzei Dischner în care, în cazurile de corupție politică, activități precum primirea de mită și recompensă sub formă de *kick-back* constituiau un tipar. Pentru aceste motive, o astfel de legislație mai poate servi două scopuri importante în Republica Moldova: acordarea unei protecții suplimentare valorilor ocrotite de lege care, potrivit încadrării juridice oficiate, se atribuie categoriei de infracțiuni ușoare sau puțin grave, cu toate efectele subsecvente, dar care constituie tipar infracțional cu implicarea entității publice; evitarea calificărilor abuzive pentru motive procesuale și nonprocesuale evidente.

În continuare, în urma cercetării jurisprudenței am constatat că, în diverse cauze, instanțele au oferit explicații aproape exhaustive pentru orice critici ulterioare, pentru a respinge acuzațiile inculpaților condamnați în procese RICO. În asemenea mod, în cauza Boylan din 1990 inculpații au invocat, *inter alia*, insuficiența probelor și deficiențe la aprecierea caracterului prelungit al activității infracționale pentru a demonstra practicile (caracterul sistematic – *n.a.*), aspecte privind vinovăția, erori de procedură la examinare, inclusiv conexitatea și separarea cauzelor, existența unui prejudiciu pentru încălcări admise la examinare în fond, deficiențe în

procedurile cu jurați, însă care au fost combătute de instanța de apel și respinse în consecință [12]. În apelul din *Statele Unite c. Raymond Casamayor și alții* [13] inculpații și-au întemeiat apărarea pe separarea cauzelor, suficiența probatoriului, abateri admise de procuror și pe asistența inefficientă a avocatului, însă Curtea de Apel a respins alegațiile și a menținut hotărârea, menționând în cele din urmă că nimic din „*cele 67 de volume ale cauzei nu relevă faptul că sentința este incompatibilă cu legalitatea*”. În cauza Freeman, apelul conținea trimiteri referitor la calitatea subiectului*, existența tiparului și a practicilor ce alcătuiesc continuitatea, existența întreprinderii, motivul economic, constituționalitatea actului RICO, admisibilitatea probelor, dubla răspundere și altele, argumente respinse, cu menținerea sentinței de condamnare [11].

Având în vedere aspectele de mai sus clarificate și pentru a respecta caracterul non-partizan al studiului, vom prezenta câteva exemple ilustrative identificate în jurisprudența americană. Astfel, în cauza judecată de Curtea de Apel din circuitul 2 al Statelor Unite ale Americii, septembrie 1980, a fost respins apelul împotriva hotărârii de condamnare a președintelui asociației sindicale ILA și a asociaților săi [8] pentru mai multe infracțiuni, inclusiv notoriile recompense cunoscute în limbajul colocvial englez „kickback” (în spațiul Comunității Statelor Independente ca „откат”-uri – *n.a.*). Într-o altă cauză judecată de Curtea de Apel din circuitul 11, februarie 1988, au fost respinse apelurile contra acuzațiilor de aprovizionare cu cocaină și protejare a traficantilor de cocaină de către inculpați. Aceștia fuseseră condamnați pentru implicare de diferit nivel în Departamentul de Poliție Key West – întreprindere influențată de racket și corupție, formată în principal din ofițeri de poliție Key West, printre care șeful adjunct al poliției și șef al detectivilor, șeful adjunct al detectivilor, dar și traficantii de stupefiante și un avocat din Key West. Un alt exemplu îl reprezintă cauza judecată de Curtea de Apel din circuitul 1, martie 1990, de condamnare a polițiștilor din Departamentul de Poliție Boston [12], inclusiv detectivi și conducători, inculpați în 58 de capete de acuzare, pentru participarea la asocierea Departamentului de Poliție Boston, prin practici de racket și pentru conspirație la racket, precum și pentru diverse alte infracțiuni săvârșite în perioada 1979 - 1986. Printre faptele care au atras răspunderea s-au identificat remunerația ilegală de la proprietarii de unități autorizate (licențiate); acordare de favoruri prin furnizarea de servicii de escortă la transportarea mijloacelor financiare; reacție preferențială și rapidă la chemări; „ajutoare” la gestionarea „problemelor” cu alți polițiști; anularea sancțiunilor cu amendă; influențarea acțiunilor de reglementare a autorității de licențiere; remunerare pentru a rămâne „prieteni” și promisiuni de viitor de „soluționare”; informarea persoanelor cu privire la controale și verificări; mijlocirea procedurilor administrative; exercitarea influenței pentru grăbirea unor funcții; „punerea la punct” a persoanelor terțe și „rezolvarea” disputelor; prestarea serviciilor de escortă și pază; acceptarea împrumuturilor fără dobândă; acordarea serviciilor de asistență în procedurile inițiate pentru abateri; „rezolvarea” problemelor cu citațiile, inclusiv prin lăsarea fără examinare; „acoperirea încălcărilor” și alte acțiuni (apel respins). În același registru este menționată cauza *Statele Unite c. Dischner și Mathisen* [14], judecată de plenul Curții de Apel din circuitul 9, septembrie 1992, care a făcut obiectul investigației Departamentului de lucrări publice în administrația municipalității North Slope Borough, Alaska. Potrivit circumstanțelor, inculpații au solicitat și au acceptat mită în mod repetat în legătură cu chestiuni publice și au primit recompense substanțiale sub formă de „kick-back”, care constituiau practici, de la companii pentru direcționarea (adjudecarea) contractelor de lucrări publice în favoarea acestora (apel respins). În continuare, în cauza Netters și Freeman [7] judecată de Curtea de Apel din circuitul 9, septembrie 1993, a fost examinată ancheta Biroului Federal de Investigații în perioada 1986 – 1988, pentru acuzații legate de procurarea *legislației speciale* (cursivul nostru) în legislativul din California, implicit adoptarea unor legi speciale în interese private ale persoanei juridice, cu perceperea și extorcarea avantajelor financiare directe și indirecte sub forma susținerii și finanțării campaniei electorale a „autorului legii” (apel respins). Mai recent, în iunie 2018, Departamentul Justiției al Statelor Unite a anunțat despre cazul a șapte ofițeri de poliție din Puerto Rico [15], afiliați Unității pentru Droguri din Caguas, acuzați pentru presupusă participare la acte criminale constând în faptul că, începând cu iulie 2014, împreună cu persoane identificate, precum și necunoscute, fiind angajați și asociați ai Unității pentru Droguri – *întreprindere* ale cărei activități au afectat comerțul interstatal și exterior, în cunoștință de cauză și ilegal au participat, direct și indirect, la desfășurarea afacerilor întreprinderii prin tipare de activitate

* *Notă:* Actul Hobbs ca infracțiune predicat RICO privește pe oricine exercită efectiv puteri oficiale, indiferent dacă aceste puteri au fost conferite prin alegere, numire sau alte metode. Mai mult decât atât, privește pe acei angajați publici care ar putea să nu aibă puterea efectivă de a întreprinde acțiuni oficiale, dar creează impresia rezonabilă că posedă o asemenea putere și caută să exploateze acea impresie pentru a genera recompensă sau plată.

de racket, încălcând scopurile legitime ale subdiviziunii pentru a se îmbogăți prin infracțiuni, inclusiv prin extorcare, jaf și distribuirea de substanțe stupefiante.

Concluzii

În urma acestor exemplificări și analizei expuse mai devreme, se impune legătura asociativă a elementelor ce pot fi suspectate a fi comune diferitor jurisdicții. Avem convingerea că cititorul acestei lucrări este inclusiv practicianul de la care se așteaptă un nivel adecvat de pregătire și considerăm că conținutul cercetării îi va fi util, iar modelul identificat – corespunzător provocărilor cu care se confruntă societatea. Dacă astfel de instrumente sunt utile într-un anumit sistem de drept, acestea ar putea fi utile acelor profesioniști care dispun de celelalte două atribute menționate la început – angajamentul și gândirea neconvențională.

Considerăm că statul racket este categoria juridică esențială și se caracterizează prin plenitudine spre deosebire de calificativele amintite mai devreme. Totodată, atragem atenția că atât tiparul de racket, cât și particularitățile juridice care îl caracterizează, desemnează mai degrabă un ansamblu de fapte reunite sub o denumire generică, decât o acțiune sau inacțiune în individualitatea sa. Prin urmare, impactul unei asemenea legislații, care poate îmbrăca forma unor amendamente la legislația penală materială și procedurală, precum și la cadrul normativ conex, ar putea fi determinant pentru înfăptuirea justiției, considerând particularitățile unui proces cu asemenea instrumente.

Apreciem în cele din urmă că organizațiile corupte sau influențate de racket sunt un subiect mai actual decât oricând în Republica Moldova, deoarece constituie o realitate care nu a fost remediată corespunzător și care lasă în continuare spațiu pentru recidivarea fenomenului oricând și în diferite forme.

După noi, construirea statului de drept, a instituțiilor puternice și asigurarea supremației legii este un proces care se condiționează reciproc; prin urmare, impune consecvență în angajamentele asumate. Astfel, inițiativele trebuie să aibă reperi clare, stabile și previzibile. Tocmai de aceea, odată începute, trebuie duse la bun sfârșit.

Referințe:

1. TILLY, Ch. *War making and state making as organized crime*. Cambridge University Press, 1985, 12 p.
2. JAGLAND, Th. Bring Moldova back from the brink, 10 august 2015. In: *The New York Times*. [Accesat: 01.02.2021] Disponibil: <https://www.nytimes.com/2015/08/11/opinion/bring-moldova-back-from-the-brink.html>
3. Codul de legi al Statelor Unite ale Americii, Partea I – *Infracțiuni*. [Accesat: 02.02.2021] Disponibil: <https://casetext.com/>
4. Codul de legi al Statelor Unite ale Americii, Titlul 18, secțiunea 1961. [Accesat: 03.02.2021] Disponibil: <https://www.law.cornell.edu/>
5. ROWAN, M. Leaving No Stone Unturned: Using RICO as a Remedy for Police Misconduct. In: *Florida State University Law Review*, 31 Fla. St. U. L. Rev., 2003. 50 p.
6. Department of Justice of the United States of America: RICO charges [Accesat: 02.02.2021]. Disponibil: <https://www.justice.gov/>
7. *Statele Unite c. Freeman*, 6 F.3d 586 (9th Cir. 1993). [Accesat: 02.02.2021] Disponibil: <https://casetext.com/>
8. *Statele Unite c. Scotto*, 641 F.2d 47, (2d Cir. 1980). [Accesat: 02.02.2021] Disponibil: <https://casetext.com/>
9. *Boyle c. Statelor Unite*, 556 U.S. 938 (U.S. 2009). [Accesat: 02.02.2021] Disponibil: <https://supreme.justia.com/>
10. *Statele Unite c. Rastelli*, 870 F.2d 822 (2d Cir. 1989). [Accesat: 02.02.2021] Disponibil: <https://casetext.com/>
11. *Statele Unite c. Boylan*, 620 F.2d 359 (2d Cir. 1980). [Accesat: 02.02.2021] Disponibil: <https://casetext.com/>
12. *Statele Unite c. Boylan*, 898 F.2d 230 (1st Cir. 1990). [Accesat: 16.02.2021] Disponibil: <https://casetext.com/>
13. *Statele Unite c. Raymond Casamayor și alții*, 837 F.2d 1509 (11th Cir. 1988). [Accesat: 08.02.2021] Disponibil: <https://law.justia.com/>
14. *Statele Unite c. Dischner și Mathisen*, 974 F.2d 1502, 1515 n. 15 (9th Cir. 1992). [Accesat: 02.02.2021] Disponibil: <https://content.next.westlaw.com/>
15. Department of Justice of the United States of America: Comunicat [Accesat: 16.02.2021] Disponibil: <https://www.justice.gov/>

Date despre autori:

Andrei PÂNTEA, doctor în drept, conferențiar universitar, Facultatea de Drept, Universitatea de Studii Europene din Moldova.

E-mail: andreipantea.posta@gmail.com

ORCID: 0000-0002-4865-421X

Serghei PÂNTEA, magistrul în drept.

ORCID: 0000-0001-8655-3770

Prezentat la 16.03.2021